

prof. dr hab. Jan Zaniewski

Katedra Filologii Angielskiej

Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku

tel. 602 280 844

janzaniewski@gmail.com

Лада Ксенофонтова, СИСТЕМА, Киев. Wyd. «Освіта України» 2016, 365 s.

Jest to książka, powieść dla nastolatków, napisana przez nastolatkę w języku rosyjskim. Język literatury pięknej od dawien dawna nazywany jest sztuką słowa. Ta sztuka słowa przejawia się nasyceniem tego utworu zjawiskami stylistycznymi, manierami artystycznymi i, oczywiście, obrazami.

Można z pełnym przekonaniem powiedzieć, że książka młodej (15 lat) białoruskiej pisarki Darii Nizhnevoj (literacki pseudonim Łada Ksenofontowa) wyróżnia się wyjątkową pasją i atrakcyjnością w wyniku umiejętnej wykorzystania figur języka i kompozycyjnych konstrukcji, tworzenia zadziwiających, zupełnie nieoczekiwanych obrazów, z pomocą których autorka chce poglądowo i konkretnie wyrazić uczucia i myśli, dzięki którym rodzi się stylistyczna indywidualność autora.

Łada Ksenofontowa po raz pierwszy pojawiła się w literaturze jeszcze jako dziecko. Książka *Jak dorwać nudę* jest faktycznie encyklopedią twórczości w najróżniejszych jej przejawach, skierowaną do szkolnego audytorium. Autorka proponuje swym czytelnikom dwadzieścia jeden interesujących sposobów na spędzenie wolnego czasu. Na przykład, przy pomocy „psychologicznego sposobu” dzieci mogą poznać siebie, określić swój typ temperamentu i typ przyjmowania informacji. „Magiczny sposób” odkrywa tajniki sztuczek, a „dedukcyjny” – pozwala poczuć się jak Sherlock Holmes.

Następna książka młodej pisarki miała tytuł *Jeżeli ty jesteś telefonem, to jeszcze to nie znaczy, że u ciebie nie może być swego własnego świata*. Na początku książki czytelnicy zapoznają się z rodziną Kowalowych – mamą, tatą i ich dwiema córkami. Każdy członek rodziny ma własny telefon. Domownicy nawet nie podejrzewają tego, że ich telefony komórkowe żyją własnym życiem – przyjaźnią się, zakochują się, przeżywają za swych właścicieli. Właśnie telefony komórkowe są głównymi bohaterami tej książki.

Recenzowana tu powieść *SYSTEM* – to kolejna książka Łady Ksenofonto-

wej. Tu przed nami otwiera się zdumiewający świat fantastyki, stworzony przez młodą autorkę, co dodaje szczególnej wartości utworowi. „Fantastyka” w tłumaczeniu z greckiego oznacza „sztukę wyobraźni”. Autorka książki rzeczywiście posiada bardzo bogatą wyobraźnię, która pomogła jej stworzyć utwór, w którym precyzyjnie nakreślone są podstawowe cechy naukowej fantastyki, takie jak wyobrażane podróże, przewidywanie przyszłości, niezwykle wynalazki.

Akcja powieści *SYSTEM* toczy się w 2693 roku. Główna bohaterka – czternastoletnia Dżanin Albertson mieszka z rodzicami i małą siostrą w idealnym państwie – Niulende, w którym ciężką i monotonną pracę wykonują roboty, a ludzie zajęci są sztuką.

Autorka rysuje zadziwiający świat przyszłości – jasny, napełniony możliwościami, o których dziś nawet i nie marzymy. Na przykład, szafa ubraniowa sama wybiera ubrania w określonym stylu dla swego posiadacza. Mądry kran wodny zapamiętuje potrzebną temperaturę wody: *„Jak tylko dziewczynka podstawiła rękę pod kran, z niego od razu polala się woda.*

– Zrób, proszę, cieplejszą.

Kran zakręcił się, regulując temperaturę.

– Teraz trochę chłodniejszą.

Kran lekko pokręcił się w lewo i zamarł.

– Dziękuję, teraz normalnie, – podziękowała Dżenin.

Ze znajdującego się na kranie głośniczka rozdał się mechaniczny głos:

– Wybrana temperatura – trzydzieści siedem stopni”.

Domowe klapki same jeżdżą ze swym gospodarzem po domu. Do szkoły dzieci trafiają na air-rolkach: *„Od tej pory u Dżanin rozpoczęło się nowe życie. Dziewczynka trafiała do szkoły na air-rolkach, przenosząc się nad konarami drzew”.* Na lekcjach o określonej epoce dzieciom opowiadają hologramy postaci historycznych. Jednak autorka uważa, że niesłuszne jest oddawanie wszystkich obowiązków mechanicznym pomocnikom.

Mistrzostwo pracy autorki ze słowami nie może nie wywołać zachwyty. Dokładny dobór i stworzenie nowych słów mówi o dostatecznie dobrej znajomości języka rosyjskiego i angielskiego. Oto kilka przykładów. *„Dżanin uważnie obejrzała pokój i wzięła z półki dustbox – małe pudełko, napełnione osłepiającym gazem. Przy trafieniu do oczu gaz pozbawiał człowieka wzroku na kilka dni.*

Dziewczynka kupiła dustbox, obawiając się napadu redżymerów. W ostatnim czasie często zauważała na sobie ich wzrok i słyszała, jak oni o czymś rozmawiali. Lub o kimś? Oczywiście o niej”.

„Dżanin dała nura na łóżko u siebie w pokoju z maleńkim tinybookiem – praprawnukiem istniejących kiedyś ultrabooków”.

„Nazwa zawodu pochodziła od staroangielskiego słowa, oznaczającego «pocieszać». Konsoulerami były dziewczyny-androidy”.

Książka Łady Ksenofonowej posiada cechy nie tylko naukowej fantastyki, lecz i socjalnej. Autorka próbuje po swojemu rozpatrywać prawa rozwoju społeczeństwa, które trafiło w nowe i niezwykle dla ludzkości warunki, poruszyć zagadnienia rozwoju ludzkiej cywilizacji, istoty człowieka. Można powiedzieć, że książka charakteryzuje się humanistyczną problematyką, dokładnym opracowaniem charakterów, złożonymi wątkowymi schematami. Przy tworzeniu psychologicznych portretów swych bohaterów autorka otwiera całą paletę ludzkich emocji, uczuć, przeżyć w różnorodnych życiowych sytuacjach.

Szczególnie starannie autorka tworzy portrety swych bohaterów. Poprzez powierzchowność, mimikę, gesty, pozy Łada przedstawia myśli, uczucia, przeżycia, niuanse charakterów swych postaci literackich. Dzięki szczegółowemu opisowi powierzchowności czytelnicy mogą dosłownie zobaczyć bohaterów książki.

Autorka opisuje, iż w państwie Niulende istnieje cała masa możliwości porozumiewania się i przyjemnego spędzenia czasu. Kreatorzy mody każdego tygodnia demonstrują nowe kolekcje. Fabryki cukiernicze kilka razy w miesiącu dostarczają do sklepów nowe rodzaje słodczy i ciast. Są przeprowadzane festiwale jedzenia. Każdego dnia na ekrany kin wchodzą nowe filmy.

I płacić za wszystkie te przyjemności trzeba nie pieniędzmi, lecz zwykłymi ludzkimi emocjami.

Do określonego czasu główna bohaterka, Dżanin, żyje beztrąsko. Uczy się w szkole, gdzie ulubionymi lekcjami są synematyka i perfumeria, kreatywność i bodyaction, obcuje z przyjaciółmi – Katrin i Stenem, przeżywa z powodu napaści zarozumiałej i histerycznej szkolnej koleżanki Izabelli.

Jednak stopniowo szkolne problemy i radości schodzą na drugi plan. Dżanin zaczyna rozumieć, że system opłaty emocjami jest zgubny dla ludzi. Umierają oni od emocjonalnego wyniszczenia w wieku czterdziestu lat: *„Tata Izabelli Cheizeldin zmarł mając czterdzieści dwa lata. A ile lat pozostało jej rodzicom?”*.

Wypada pokreślić, iż autorka wspaniale poradziła sobie z opisem psychologicznego stanu głównej bohaterki w niełatwym momencie jej życia.

Ludzkie interesy, porywy, nadzieje, rozmyślanie, dążenia i przeżycia młoda pisarka koreluje z obrazami przyrody. *„Łyse drzewa smutnie poruszały gałązkami. Na dworze była późna posępna jesień. Nie ma jeszcze ani pierwszego śniegu, ani świątecznego aromatu herbaty i ciasta. Dżanin dawno zauważyła, że latem ludzie stają się weselsi, radośniejsi. Może im podoba się gra wyrazistych kolorów za oknem? A może sennie słońce leniwie wypełzające zza horyzontu każdego ranka tak grzeje, że od jego ciepła wyparowują niespokojne myśli?”* Dżanin prześladowają redżymerzy – agenci bezpieczeństwa SYSTEMU, którzy z powodu specjalnych czipów wszczepionych do organizmu, posiadają niezwykle możliwości fizyczne i pozbawieni są emocji.

W dalszej części utworu, Dżanin zostaje członkiem oddziału wyzwolenczego i uczestniczy w różnych akcjach. Kolportują oni w Niulende pocztówki i obrazki, na których ilustrują destrukcyjną dla ludzi opłatę emocjami lub też charakteryzują się na starców i przyjeżdżają do Niulende, aby ludzie widzieli, że można żyć do podeszłego wieku. Opisy wyzwolenczego oddziału są doskonale przemyślane i nasycone detalami. W konsekwencji, Dżanin i jej przyjaciele dowiadują się, dlaczego w Niulende stworzono system opłat emocjami.

Wiele lat temu androidy zlikwidowały wszystkich członków rządu i zaczęły same rządzić państwem, przetwarzając ludzkie emocje w niezbędną dla siebie energię. Członkom wyzwolenczego oddziału udaje się zatrzymać tę grupę robotów. Redżymerzy, którzy pierwotnie mieli służyć „Systemowi”, przechodzą na stronę wyzwolicieli.

Piękny wyrazisty język, interesujące figury mowy, dokładnie opisane personáže, bogactwo interesujących detali, opis romantycznych stosunków międzyludzkich, zatrzymujące oddech sceny pogoni, nieoczekiwane rozwiązanie – wszystko to, wydawałoby się, służy potwierdzeniu przewagi człowieka nad sztucznym intelektem. Jednak przy uważnym przeczytaniu utworu jasna staje się kluczowa idea powieści, zdefiniowana przez byłego redżymera: *„Po prostu, w odróżnieniu od niego, zawsze rozumiała, że sens życia zawiera się nie w tym, aby zwyciężać lub mścić, a w tym, żeby być ludzkim...”*.

Chciałoby się wyrazić nadzieję, że w najbliższej przyszłości fantastyczną, afirmującą życie powieść SYSTEM będą mogli przeczytać i polscy nastolatkwie. Oprócz tego fragmenty utworu doskonale nadają się do różnorodnych ćwiczeń w obcojęzycznej dydaktyce szkolnej i akademickiej.